

A felsőoktatás finanszírozási modelljeinek áttekintése

Varga Balázs – Vincze Szilvia

Debreceni Egyetem Agrártudományi Központ, Debrecen
varga.balazs@agr.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A felsőoktatás finanszírozási jellemzőinek áttekintése során megállapítható, hogy mindegyik modellnek van olyan előnyös vonása, amely a többitől hiányzik, ugyanakkor mindegyiknek megvan a gyengesége is. Az alapmodellek egyike sem képes napjaink társadalmának és a kormányzatnak az összetett követelményeit kielégíteni, így a modellek közötti választást a döntéshozók és a társadalom preferenciáinak alapján kell meghozni. A legtöbb országban a modellek valamilyen keveréke valósul meg, mellyel az alapmodellek gyengeségei ellensúlyozhatók, ugyanakkor a különböző alapelvek kombinálásával kialakított modellek sem tökéletesek.

Kulcsszavak: felsőoktatás, költségvetés, fejlődés

SUMMARY

It can be defined in the course of the review of the financing characteristics of higher education that every model has its advantageous feature which is missing from the others, at the same time; it has its weaknesses as well. None of the basic models can meet the complex requirements of the nowadays society and government, thus the choice between the models have to be based on the preferences of decision-makers and society. In most countries the combination of models are implemented, which compensate the weaknesses of the basic models, however, the models formed by the combination of different principles are neither perfect.

Keywords: higher education, financing

BEVEZETÉS

A magyar oktatási rendszer napjainkban zajló jelentős átalakulása a közoktatásban, de elsősorban a felsőoktatásban időszerű. A tudásalapú társadalom megléte minden versenyképes nemzet számára kiemelkedően fontos célkitűzés.

A felsőoktatásban résztvevők speciális érdekközösséget alkotnak, melyben a végső cél mindenki számára egy „előnyös üzlet” megkötése. Az „eredmény” jelentősen függ attól, hogy az oktatás szereplői hogyan tudják használni és hasznosítani megszerzett tudásukat. A sikeres együttműködés megvalósulásához versenyképes, modern, a munkaerőpiacon jól hasznosítható tudásra van szükség, melyet csak korszerű oktatási rendszer képes megteremteni (Vincze, 2012). Az elmúlt időszakban olyan változások zajlanak a felsőoktatásban, amelyek alapjaiban változtatják meg az egyetemek, főiskolák működését. Működésüket az alaptevékenységükben és az alaptevékenységeik megvalósításának feltételeit biztosító gazdálkodásukban.

A felsőoktatás reformsorozata elsősorban új finanszírozási megoldások kialakításában jelentkezett. A források elosztása szempontjából többféle finanszírozási módszert különböztethetünk meg.

FINANSZÍROZÁSI MODELLEK

A felsőoktatási ágazatban az egyik legfontosabb kérdéskör a finanszírozás rendszere. A meglévő finanszírozási modellekkel kapcsolatban alapvető kérdés, hogy ki finanszírozza a felsőoktatást.

Keresletoldali finanszírozási modellek esetén a hallgató (vagy a családja) maga fizeti a költségeket. Ebben az esetben a tandíj meghatározása és az összegének a megalapozására a költségkalkulációk elkerül-

hetetlenek. A tandíj magával vonja a piaci mechanizmusok működését, melynek során az állam (a fenntartó) különböző diákhiteltek által támogatást nyújt a hallgatóknak, akik a tőlük átmenetileg átvállalt költségeket a jövőben a jövedelmük terhére meg tudják téríteni (Kováts, 2006).

Ha a költségeket az állam (az adófizető) fedezi, akkor alapvető kérdés, hogy kit finanszírozzon az állam. Az intézményt, amely oktatási szolgáltatást nyújt (ez a kínálatoldali finanszírozás különféle formákban), vagy a hallgatót (pénzbeli tanulmányi, szociális juttatások által), aki megvásárolja az oktatási szolgáltatást (ez keresletoldali finanszírozás) (Varga, 1998).

A kereslet és kínálatoldali modellek kevert változata esetén az állam a hitel összegét közvetlenül az intézményhez juttatja, és diákhitelhez kapcsolatosan kamattámogatást ad. Abban az esetben, ha a kamattámogatás jelentős mértékű, akkor inkább kínálatoldali finanszírozásról van szó (hiszen az állam közbenső szervezeten, kvázi vagy tényleges bankon keresztül finanszírozza a felsőoktatás költségeinek egy részét), az általános kamatszint körüli mérték alkalmazása esetén viszont keresletoldali (hiszen a kiutalt állami kiadás hosszabb távon megtérül) finanszírozásról beszélünk.

A kínálat- és a keresletoldali finanszírozásnak a szakirodalomban több formája és így számos definíciója megtalálható. Ezen két fő elméleti megközelítésen belül a megoldások az alapokban megegyeznek. Kínálatoldali (direkt) finanszírozásnál a felsőoktatási intézmények közvetlenül kapják meg a pénzeszközöket, a keresletoldali (indirekt) finanszírozás esetében a hallgatók rendelkeznek a pénzeszközökkel és azok általában (ld. előbb a speciális esetet is) rajtuk keresztül tandíj formájában jutnak el az intézményekbe (Vargha, 2009).

Kínálatoldali finanszírozási modellek

A kínálatoldali finanszírozási modellek fő típusai a tárgyalásos intézményfinanszírozás és a képlet szerinti finanszírozás. A képlet szerinti finanszírozás lehet input vagy output alapú, attól függően, hogy az intézmények várható kiadásait bemeneti vagy kimeneti mutatók alapján mérik-e.

Tárgyalásos intézményfinanszírozás

Elég gyakran alkalmazott finanszírozási alapmodell, amelynek keretében az intézmény a működéséhez szükséges ráfordításokat¹ (bér, eszközök stb.) számba véve a fenntartóval folytatott alkuban jut támogatásához (Vincze, 2012). Ez az ún. tárgyalásos intézményfinanszírozás, amelyben a fő szabályozási mechanizmus a rövid távú folyamat, a forráselosztási tárgyalásokat évről-évre megismétlik (Bara, 2000). A finanszírozás jellemzői:

- Kizárólag állami feladat a felsőoktatás intézményrendszerének kialakítása, működtetése és a szükséges reform folyamatok bonyolítása (Temesi, 2004).
- Erős kormányzati kontroll érvényesül a felsőoktatásba való bekerülés feltételeinek kialakítása során.
- A tárgyalások során sok esetben szubjektív szempontok is érvényesülnek az intézmények elbírálásában, még akkor is, ha számos tekintetben hasonlítanak egymásra (Kováts, 2006).
- Hiányoznak azok a mechanizmusok, amelyek a munkaerőpiac és a hallgatók igényeit közvetítenék az intézmények irányába, az intézmények elsősorban a fenntartói igényeknek kívánnak megfelelni (Kováts, 2006).
- A támogatás nagysága nem áll arányban az elvégzett tevékenységgel, a modellnek ilyen szempontból nincs ösztönző hatása. Az állami támogatáshoz való hozzájutás többé-kevésbé biztos, ez elkényelmesíti a felsőoktatási intézményeket. A szükség-szerű differenciálódás nem teljesítményen alapul. Az erőforrások tehát nem a hatékonyság irányába hatnak (Temesi, 2004).
- Évről-évre változnak a támogatási feltételek, az intézmények közvetlenül ellenőrzött környezetben működnek, gazdálkodási önállóságuk kicsi (Kováts, 2006).
- Ebben a modellben a diákok teljesítménye határozza meg a felsőoktatási rendszerbe való bekerülést, tandíj nincs.
- A hallgatók ingyen jutnak olyan képességek birtokába, amelyek saját jövedelemszerző képességüket növelik azokéhoz képest, akik nem szereznek felsőfokú diplomát (Vincze, 2012).

Ez a finanszírozási forma elsősorban azokra az országokra jellemző, ahol központosított az oktatáspolitiká (Vargha, 2009). A tárgyalásos intézményfinanszírozás abban az esetben hatékony modell, ha elegendő forrás áll rendelkezésre, a felsőoktatás mérete kicsi és nem növekszik. Legfőbb hátránya abban rejlik, hogy a modell nélkülözi a világos, rendszerszerű elosztási módszereket, nem támaszkodik a feladatmegoldás fo-

lyamataira, s így eleve nem lehet hatékony. Ugyanakkor arra alkalmas, hogy az irányítói (fiskális, szakmai) akaratot hatásosan közvetítse (Vincze, 2012).

Képlet szerinti finanszírozás

A felsőoktatási intézmények részére nyújtott támogatás összegének meghatározására az egyik általános mód a képlet (vagy formula) alapú finanszírozás, amelynek több modellje is kialakult az évek során. A képlet szerinti finanszírozást a tárgyalásos intézményfinanszírozás áttekinthetőbbé tétele hívta életre, ebben a modellben a finanszírozást mutatók alapján mért jellemzőkhöz kötik (Vincze, 2012). A képlet szerinti finanszírozás jellemzői:

- A tárgyalási folyamatok alapvetően nem az intézményeknek juttatott támogatásokról szólnak, hanem a finanszírozás alapjairól, a szükséges indikátorokról és a hozzájuk kapcsolódó normatívák nagyságáról. A tárgyalási folyamatok szereplői a felsőoktatási szektor (és nem az intézmények) és a finanszírozó szervezet (Kováts, 2006).
- Célja kettős: egyrészt olyan elosztási mechanizmust jelent, amely világos forrásallokációt nyújt, másrészt olyan motivációs eszközt, ami a figyelembe vett mutatók súlyozásán alapul (Semjén, 2004). A súlyok változtatásával a kormányzat ösztönözheti az intézményeket bizonyos célok elérésére (Albrecht és Ziderman, 1992).
- Komoly nehézsége, hogy megbízható valós adatokra van szüksége a fenntartónak a támogatási igények megállapításához, ám az intézményeknek érdekében áll az adatok manipulálása. Ezáltal a kormányzati célok elérésének hatékonysága csökkenhet (Vincze, 2012).
- Lehetővé teszi az intézmények könnyebb összehasonlítását, valamint, hogy az intézmények hosszabb időtávra tervezzenek (Vincze, 2012).
- Jelentős hátránya, hogy a hallgatói létszámban bekövetkezett hirtelen változásokra nem képes azonnal reagálni (McKeown, 1996).

Inputfinanszírozás

A képlet szerinti finanszírozás szélesebb körben is elterjedt típusa az inputfinanszírozás. A tiszta inputfinanszírozási modellben az intézmény költségeit (kiadásait) közpénzből fedezik, a várható nagyságát inputmutatók alapján becsülik. Tradicionálisan a felsőoktatási intézményeknek juttatott támogatás nagysága attól függ pl., hogy hány diák nyer felvételt az intézménybe, mennyi foglalkoztatottja van az intézménynek, mekkora az egyetem/főiskola területe, vagyis az erőforrás-szükségletet igyekszik a modell valamilyen természetes mutatóhoz kapcsolni (Boda és Stocker, 2012). Az inputfinanszírozás legfontosabb jellemzői:

- A támogatások becsléséhez szükséges meghatározni az egységnyi költségeket, adott időperiódusban. A kalkulációt elvégezheti a finanszírozó, vagy az intézmény. Ahhoz azonban, hogy a finanszírozó költségeket kalkulálhasson adatgyűjtésre van szük-

¹ Tulajdonképpen a megelőző év tervezett, illetve várható ráfordításaiból határozzák meg a következő évi támogatást.

sége. Az intézmények azonban az adatok manipulálásában, magasabb költségek kalkulálásában érdekeltek. Alapvető hátránya a modellnek, hogy nincsen egységesen alkalmazott séma, tematika a költségek azonos rendszerben történő kimutatásához (Kováts, 2006). Jelenleg nem léteznek olyan szervezeti modellek, amelyek szoros kapcsolatot teremtenének a tevékenységek és a ráfordítások között² (Vincze, 2012).

- Az intézményeket sem ösztönzi teljes mértékben a munkaerő-piaci és a hallgatói igények figyelembe vételére.
- Egyértelműen extenzív fejlesztésre (azaz pl. a hallgatói létszám növelésére) ösztönzi az intézményeket, még akkor is, ha ez minőségi romláshoz vezethet (Kováts, 2006). A kizárólagos mennyiségi növekedést a fenntartó a felvehető hallgatói létszám korlátozásával szabályozhatja, melynek eszközei lehetnek a kapacitáskorlátozás, vagy a finanszírozás csökkentése adott hallgatói vagy oktatói létszám elérését követően (Vincze, 2012).
- A modellben a minőségre vonatkozó mutatók nehezen számszerűsíthetők, illetve nehéz őket egy finanszírozási képletbe beilleszteni, vagy a költségekre gyakorolt hatásukat meghatározni. Az intézmények nincsenek arra ösztönözve, hogy olyan tényezőkre helyezik a figyelmet, amelyet a finanszírozás nem respektál (Vincze, 2012).
- Miközben a hallgatói létszám maximalizálását segíti a modell, a hallgatók nincsenek arra kényszerítve, hogy tanulmányaikat mielőbb befejezzék.
- Homogenizálja a felsőoktatási szektort, mert azzal a feltételezéssel él, hogy egy-egy inputegységhez kapcsolt költség minden intézmény esetében azonos. Az intézmény motivációja azonban hiányzik arra vonatkozóan, hogy a normatívában is kifejeződő egység-költségeket csökkentsék, vagyis az oktatási javak a lehető legkisebb költségen, illetve költséghatékonyan kerüljenek előállításra (Canton és Meer, 2001).
- A modell alkalmas a hátrányos helyzetű intézmények kompenzálására: ugyanis a finanszírozási képlet rugalmasságot biztosít a programok és intézmények közötti differenciáláshoz (Kováts, 2006).
- A hallgatók szempontjából ez a modell nem különbözik a tárgyalásos modelltől, azaz nincs tandíj, az intézmények költségeit az állam finanszírozza, így a finanszírozás nem befolyásolja a hallgatók esélyegyenlőségét.
- Hasonlóan a tárgyalásos intézményfinanszírozáshoz, többnyire az oktatást a kutatással együtt finanszírozza. A kutatás inputváltozói nehezen ragadhatók meg, így többnyire méretváltozókat (pl. oktatói és kutatói létszám) használ inputváltozóknak. Ezek a változók azonban gyenge korrelációt mutatnak a valós kutatási tevékenységgel, így nem motivál az inputfinanszírozás a kutatási teljesítmény fokozására. Valójában nem a szolgáltatást finanszírozza, hanem annak feltételeit, ezzel elszakad a tulajdonképpeni céltól. Preferálja az irányítói szempontokat, és jellegéből adódik a szubjektívizmusa (Vincze, 2012).

A legtöbb országban még ma is az input oldali finanszírozás a legjellemzőbb még annak ellenére is, hogy az 1980-as években felmerült, hogy nem ez a leghatékonyabb módja az intézmények finanszírozásának (Vargha, 2009).

Outputfinanszírozás

A képlet szerinti finanszírozás kevésbé alkalmazható típusa az outputfinanszírozás. Ennek a finanszírozási formának a lényege, hogy a bemeneti indikátorokat kimenetire cseréli. Leggyakrabban alkalmazott indikátorok pl. hogy hány diplomát adott ki az intézmény, vagy hány impakt faktoros publikáció jelent meg az adott évben. Ezek a mutatók a teljesítmény fokmérői, vagyis intézményi hatékonyság szintjét kifejező értékek (Vargha, 2009). Az outputfinanszírozás legfontosabb jellemzői:

- Az intézmények szempontjából különösen fontos a gazdaságosság kérdése mind az oktatási mind a kutatási folyamatokban. Az inputváltozók növelése helyett pl. a kapacitásaikra, a bukási arányok minimalizálására, a hallgatók mielőbbi diploma megszerzésére teszi a hangsúlyt ez a modell (Vincze, 2012).
- A modell komoly hátránya, hogy az outputok minőségének mérés rendkívül nehéz. A minőség számszerűsítése ugyanis örök dilemma, így ennek a súlya a finanszírozási képletben alacsonyabb. Ezáltal azonban az intézmények elmozdulhatnak a könnyebbség felé: pl. több diplomást bocsátanak ki nagyobb támogatásban bízva (Dill, 1997).
- Feltételezi az intézmény nagyfokú gazdálkodási autonómiáját. A kormányzatnak ennél a modellenél pl. nincs szüksége sem valódi, sem várt egységköltségek becslésére, ezek kalkulálása és figyelembe vétele az intézmények feladata (Canton és Meer, 2001).
- Mind az intézményi költségvetések, mind a kormányzati (fenntartói) kiadások is jelentősen ingadozhatnak, mert a hallgatói előmenetel nehezen jelezhető előre (Vincze, 2012).
- A hallgatók számára a felsőoktatásban való részvétel és a diploma megszerzése teljesen ingyenes szolgáltatás.
- Az intézmények a jobb outputmutatók reményében nagyobb figyelmet fordítanak a hallgatókra, ezzel együtt a kormányzati követelmények is érvényesülnek (Vincze, 2012).
- A felsőoktatási intézmények között nagy a differenciálódás, azonban a különbségek sokszor nem a teljesítmény miatt alakulnak ki, hanem a történelmi fejlődés okozza ezeket (Burke és Serban, 1998).
- Az oktatási tevékenységgel szemben a kutatás esetében ez a finanszírozási forma gyakoribb, hiszen a kutatás output mutatói könnyebben mérhetőek (pl. a publikációk száma, a hivatkozások száma). A finanszírozás ezekre a mutatókra bár pozitív hatást gyakorolhat, a minőségére ezzel ellentétes hatást is kifejthet. Sok esetben torzíthatja a kutatási irányokat, elsősorban a rövid távú és kevésbé kockázatos kutatásokra hat ösztönzően (Vincze, 2012).

² Általános gyakorlat, hogy az intézmények az új feladatokra – pl. pályázatok, új kapacitások működtetése – képesek költségkalkulációt készíteni, de a folyamatosan végzett alapfeladatokra átfogóan nem.

- Csak kismértékben veszi figyelembe az erőforrás-felhasználás hatékonyságát, valamint az oktatásban és kutatásban elért sikereket. Nem képes mérni a költségszintek indokoltságát, nem gyakorol hatást arra a (befolyásolható) folyamatra, feltételrendszerre, amelyekben a költségek keletkeznek (Kováts, 2006).

Napjainkban az intézményeket csak elvétve finanszírozzák tisztán outputmutatók alapján (pl. Dánia), többnyire az input és az output oldali finanszírozás keveréke a jellemző – ez elvi okból is szükségszerű, hiszen output nem keletkezik input nélkül (míg az input rendszer teljesítmény nélkül is működtethető).

KERESLETOLDALI FINANSZÍROZÁSI MODELLEK

A keresletoldali finanszírozási forma a leginkább alkalmas arra, hogy a piaci jellegű működést biztosítsa a felsőoktatási szektorban. Ennek a modellnek az alapja, hogy a képzést, a szolgáltatást igénybe vevők – tehát a hallgatók – rendelkeznek azokkal a pénzeszegekkel, amelyek a felsőfokú tanulmányaik fedezetét biztosítják, ezáltal tisztában vannak a finanszírozási korlátaikkal és a rendelkezésre álló forrásokat kevésbé pazarolják el, kontrollálni tudják a ráfordításait (Schwarzenberger, 2001). Ebben a rendszerben a hallgatók finanszírozásának többféle módja képzelhető el: (1) hallgatói ösztöndíjak (juttatások, támogatások) rendszerének kialakítása, (2) hallgatói hitelek rendszere, (3) oktatási utalvánnyal történő finanszírozás, (4) tandíj személyi jövedelemadóban történő kedvezményezése stb., beleértve ezek kombinációját is. Ezen finanszírozási forma mellett szóló legfontosabb érvek, hogy növeli a hatékonyságot és a színvonalat. Számos előnyös tulajdonsága ellenére azonban a felsőoktatás finanszírozásának alapját többnyire a kínálatoldali modellek képezik. Ennek okai lehetnek pl., hogy a magas költségeket csak részben tudja vállalni a hallgató (még hosszabb távra átutemezve is), a hitel költsége fölösleges teher (hacsak teljesen más indoka nincs a konstrukció alkalmazásának), az utalványozás is kiváltható egyszerűbb technikákkal (Vincze, 2012).

Keresletoldali finanszírozási modellnek tekintjük a piaci és a kvázipiaci modelleket.

Piaci modell

A tiszta piaci modell olyan finanszírozást jelent, melyben a kormányzat sem a hallgatóknak, sem az intézményeknek nem biztosít közösségi forrásokat. Ebben a modellben a felsőoktatás valamennyi költségét a felhasználó fizeti meg (Temesi, 2004). A piaci modell legfontosabb jellemzői (Kováts, 2006):

- Az intézmények kizárólag a hallgatók (vagy a magánszféra más képviselői) által fizetett tandíjából fedezik a költségeiket, a kutatás pedig magán szervezetek szponzorálásával történik. Azzal, hogy az állam nem nyújt közösségi forrásokat az intézményeknek, nem ismeri el a felsőoktatás externális hasznait.
- A felsőoktatás ebben a modellben nem számít ingyenes szolgáltatásnak, hanem egyfajta befektetés. A hallgatók szabadon választhatnak az intézmé-

nyek között, egyedüli korlátot a pénzügyi helyzetük jelent. A modellben az intézmények és a hallgatók közötti információáramlás kiváló, ezzel is „elősegítve” a helyes döntés meghozatalát. Az intézmények a tandíjak mértékét saját maguk határozzák meg.

- A tandíjnak negatív hatása lehet a diákok felsőoktatáshoz való hozzáférésehez, mert a hátrányos társadalmi helyzetű diákok nem tudják a tandíjat megfizetni. Mivel az emberi tőkébe fektetni kockázatos, így a bankok nem nyújtanak hiteleket, kölcsönöket a hallgatóknak (Barr és Crawford, 1998). A szegényebb hallgatók ezért állami segítség nélkül nem képesek a felsőoktatásba belépni.
- A felvételi rendszer szabályozása teljes mértékben intézményi hatáskörben van, sem a létszámokra, sem a tandíjakra vonatkozóan nincs korlátozás. Ez rendkívül színessé teszi a szektort, ami által a kereslet és a kínálat könnyebben egymásra tud találni (Albrecht és Ziderman, 1992). Az intézmények egyértelműen a minőség fejlesztésében érdekeltek. A növekvő tandíj és a növekvő kereslet a minőség elismerését jelenti.
- A piaci működés következtében az intézmények „járulékos” költségei (pl. marketing, adminisztráció) igen magasak és megtérülésük bizonytalan (Dill, 1997).
- A piaci mechanizmus felerősíti az intézmények közötti egyenlőtlenségeket.

Kvázipiaci modell

A kvázipiaci modell esetében a hallgatók tudatos fogyasztóként való viselkedése a nélkül érhető el, hogy azzal korlátozódna a felsőoktatáshoz való hozzáférésük (Kováts, 2006). Ez úgy lehetséges, hogy állami támogatásban nem az intézmények, hanem a hallgatók részesülnek. A modell alapját képező ismérvek, hogy rendelkezik az árrendszer szabad működésével, megvan a hallgatók és az intézmények választási szabadsága, valamint érvényesül a hallgatók támogatási rendszere. Ezen túlmenően a legfontosabb jellemzői:

- A hallgatóknak fizetnie kell a választásaiért, még akkor is, ha a kormányzat teljes egészében biztosítja ehhez a forrásokat. (Előfordulhat, hogy a kormányzat csak a tandíj egy részét téríti meg, ebben az esetben már a piaci és a kvázipiaci modell keverékéről beszélünk) (Temesi, 2004).
- Minél nagyobb arányban finanszírozza az állam a hallgatók tanulmányait, annál kevésbé kényszerülnek a munkaerő-piaci lehetőségek figyelembe vételére, nem befektetésnek tekintik a tanulást, azaz a rendszert a pillanatnyi preferenciák alakítják (Vincze, 2012).
- Sok támogatott hallgató esetén csökken a hallgatók ártudatossága, hiszen akiknek ingyenes jóság a képzés, azok árérzékenysége nulla. Vagyis ha az állam a hallgatók nagy részének minden költségét fedezi, akkor az intézmények a nélkül növelhetik áraikat, hogy azzal a keresletet kedvezőtlenül befolyásolják. Ebben az esetben azonban semmi sem ösztönzi a termelés hatékonyságát (Kováts, 2006).
- Kevesebb támogatott hallgató esetén a piaci mechanizmus kevésbé torzul, vagyis az intézmények na-

- gyobb mértékben függenek a tandíjat önerőből fizetőktől. Ez erősítheti az ár- és minőség versenyt (Kováts, 2006).
- A rendszer ösztönzőleg hat a minőségi fejlődésre, mert a jobb minőség az árakban is elismerhető.
 - Az intézmények szabadon határozhatják meg a képzési programjaik árát, így az ár tükrözheti a valós képzés költségeit, a minőségi különbségeket és a képzésben rejlő jövőbeni lehetőségek különbségét is.
 - A képzés mennyisége és szerkezete keresletvezérelt, ugyanis a hallgatók szabadon választhatnak, ezáltal biztosított az intézmények részéről a hallgatók igényeinek figyelembe vétele (Vincze, 2012).
 - Hasonlóan a piaci modellhez, az intézmények gyakorlatilag teljesen szabadon dönthetnek a működési feltételeikről, így biztosított az ágazat sokszínűsége (Vincze, 2012).

IRODALOM

- Albrecht, D.–Ziderman, A. (1992): Funding Mechanisms for Higher Education. Financing for Stability, efficiency, and Responsiveness. Word Bank. Washington.
- Bara Z. (2000): A felsőoktatás finanszírozása rendszerszemléleti nézőpontból. Magyar Felsőoktatás. 5–6: 8–13.
- Barr, N.–Crawford, I. (1998): Higher Education in an Age of Expansion. Education Economics. 6. 1: 45–70.
- Boda Gy.–Stocker M. (2012): Outputfinanszírozás a felsőoktatásban [In: Temesi J. (szerk.) Felsőoktatás–finanszírozás. Nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet.] Aula Kiadó Kft. Budapest.
- Burke, J. C.–Serban, A. M. (1998): Performance Funding for Public Higher Education: Fad or Trend? Jossey-Bass Publisher, San Francisco.
- Canton, E.–van der Meer, P. (2001): Public funding of higher education: the Danish taximetermodel. CHEPS. 83–97.
- Dill, D. D. (1997): Higher education markets and public policy. Higher Education Policy. 10. 3–4: 167–185.
- Kováts G. (2006): A felsőoktatási intézmények finanszírozási modelljei. Közgazdasági Szemle. 53: 919–938.
- McKeown, M. P. (1996): State Funding Formulas for Public Four-Year Institutions. State Higher Education Executive Officers. Denver.
- Semjén A. (2004): Finanszírozási csatornák. Állami támogatások a felsőoktatásban. [In: Temesi J. (szerk.) Finanszírozás és gazdálkodás a felsőoktatásban.] Aula Kiadó Kft. Budapest. 79–223.
- Schwarzenberger, A. (2001): Public funding of higher education: A comparative study of funding mechanisms in ten countries, CHEPS – Higher education monitor Center for Higher Education Policy Studies. CHEPS. University of Twente.
- Temesi J. (szerk.) (2004): Finanszírozás és gazdálkodás a felsőoktatásban. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem – Aula Kiadó Kft. Budapest.
- Varga J. (1998): Oktatás-gazdaságtan. Közgazdasági Szemle Alapítvány. Budapest.
- Vargha M. G. (2009): A felsőoktatási intézmények finanszírozása: trendek és statisztikák elemzése az OECD országokban valamint a Japánban és Magyarországon működő rendszerek vizsgálata. Budapesti Gazdasági Főiskola. Szakdolgozat.
- Vincze Sz. (2012): A diplomaönköltség utókalkulációs modellje. Debrecen. Center Print Nyomda Kft. Debrecen. 43–65.

